

Gemensamma anvisningar mot mutor

Motala kommun

Beslutsinstans: Kommunchefens ledningsgrupp
Datum: 2011-11-03
Reviderande instans: Kommunchefens ledningsgrupp
Datum: 2012-08-23
Gäller från: 2012-08-24

Diarienummer: 11/KS 0253
Paragraf:
Diarienummer: 12/KS 0205
Paragraf:

Gemensamma anvisningar mot mutor

1. Allmänt

Motala kommun är en offentlig myndighet vars verksamhet till stor del bekostas med skattemedel. Kommunen ska därför använda sina resurser så att de, utan ovidkommande hänsyn, kommer skattebetalarna till del. Kommuninnevånarna ska kunna ha förtroende för att så sker.

Förtroendevalda och anställda i kommunen ska följa gällande lagar och förordningar samt de interna regler och föreskrifter som fastställs i kommunen. Varje nämnd har ansvaret för att förtroendevalda och anställda känner till innehållet i dessa anvisningar.

Av en av våra grundlagar, regeringsformen, följer att en kommun och därmed dess förtroendevalda och anställda i verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Mot denna bakgrund är det mycket viktigt att de förtroendevalda och anställda i kommunen inte missbrukar sin ställning. Ett agerande från en förtroendevald/anställd får inte ens ge upphov till en misstanke om felaktigt beteende. Förtroendet för kommunen och dess verksamheter kan snabbt raderas men tar lång tid att återuppbygga.

Anvisningarna har uppdaterats med anledning av de lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2012.

2. Definitioner

Tagande av muta, 10 kap. 5 a § brottsbalken

Den som är arbetstagare eller utövar uppdrag och tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget döms för tagande av muta till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som är deltagare eller funktionär i en tävling som är föremål för allmänt ordnad vadhållning och det är fråga om en otillbörlig förmån för hans eller hennes fullgörande av uppgifter vid tävlingen.

Samma sak gäller också om gärningen begicks före anställningen/uppdraget eller efter det att anställningen/uppdraget upphört.

För tagande av muta döms också den som tar emot, godtar ett löfte eller begär förmånen för någon annan än sig själv.

Gåvan/förmånen behöver inte ha fullbordats. Det räcker med att ett erbjudande accepterats.

En förtroendevald/anställd behöver inte ha rätt att fatta beslut för att göra sig skyldig till mutbrott. Det räcker med en möjlig indirekt påverkan.

Godkännande av mottagandet från arbetsgivaren/chefen fritar inte från ansvar.

En muta är en förmån eller en gåva som är avsedd att påverka en förtroendevald eller anställd att gynna givaren. Om gåvan/förmånen ges till en närstående t.ex. make/maka, sambo, barn och föräldrar kan det också vara fråga om mutbrott.

Gåvan behöver inte ha medfört att givaren gynnades i praktiken utan det räcker med att gåvan objektivt sett skulle kunna medföra ett gynnande. Det har ingen betydelse om den förtroendevalde/anställda själv anser sig ha en sådan stark karaktär att han eller hon inte låter sig påverkas av gåvan/förmånen. Det som bedöms är om det vid en objektiv bedömning kan uppstå misstanke om att den anställdes agerande i sitt arbete har, hade kunnat eller kan komma att påverkas av gåvan/förmånen. Det behöver heller inte finnas någon avsikt att påverka från givarens sida.

Mutbrott förutsätter påverkan från extern part. Kommunen som arbetsgivare begår således inte brott när man ger sina anställda förmåner och någon muta är det alltså heller inte fråga om. Förmåner kan däremot få skattemässiga konsekvenser.

Brottet faller under allmänt åtal när det gäller kommunala arbetstagare och uppdragstagare vilket innebär att det som anmäls eller annars kommer till polis eller åklagares kännedom medför en utredning. Det är den enskilde förtroendevalde/anställda som åtalas och inte kommunen.

Har kommunen lidit ekonomisk skada till följd av brottet kan kommunen också begära skadestånd. För arbetstagare kan det också bli fråga om disciplinära åtgärder.

Givande av muta, 10 kap. 5 b § brottsbalken

Den som lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån i fall som avses i 5 a § döms för givande av muta (det hette förut bestickning) till böter eller fängelse i högst två år.

Det kan vara fråga om givande av muta även om gåvan/förmånen inte syftar till att förmå mottagaren till att begå en gynnande handling. Syftet kan då vara att göra mottagaren vänligt stämd mot givaren eller att skapa en god atmosfär i hopp om att framtida kontakter och förhandlingar därigenom ska underlättas.

Grovt tagande eller givande av muta, 10 kap. 5 c § brottsbalken

För grovt tagande av muta eller grovt givande av muta döms man till fängelse mellan sex månader och sex år.

Vid den bedömningen beaktas särskilt om gärningen

- innefattat missbruk av eller angrepp på särskilt ansvarsfull ställning (t.ex. ministrar, domare, större offentlig upphandling), eller
- avsett betydande värde, eller
- ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller
- annars varit av särskilt farlig art (t.ex. förfalskade handlingar, stor förtroendeskada eller hänsynslöst utnyttjande av beroendeställning).

Handel med inflytande, 10 kap. 5 d § brottsbalken

Även om det inte är givande eller tagande av muta, kan man dömas för handel med inflytande om man

1. tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för att påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling, eller
2. lämnar, utlovar eller erbjuder någon en otillbörlig förmån för att han eller hon ska påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling.

Detta är en ny bestämmelse. Begränsningen till myndighetsutövning och upphandling innebär att påverkan på politisk åsiktsbildning inom och utom parlamentariska församlingar lämnas utanför. Lobbyverksamhet är alltså fortfarande tillåten.

Vårdslös finansiering av mutbrott, 10 kap. 5 e § brottsbalken

Detta är en ny bestämmelse som gäller det fallet att en näringsidkare eller någon med ledande ställning hos en näringsidkare tillhandahåller pengar eller andra tillgångar åt den som företräder näringsidkaren i en viss angelägenhet och därigenom av grov oaktsamhet främjar mutbrott.

Det finns också straffbestämmelser om otillbörligt verkande vid röstning, tjänstefel m.m.

3. Vad krävs av den förtroendevalde/anställda?

Huvudregeln är att det inte är tillåtet att ta emot gåvor eller förmåner.

Gåvor utan koppling till enskilda händelser och av mindre värde t.ex. julgåvor kan undantagsvis accepteras. Som mindre värde anses en gåva för högst 300 kr inklusive moms per år. Vid värderingen av gåvan gäller att det är värdet för mottagaren som gäller d.v.s. vad mottagaren skulle få betala i handeln vid köp av gåvan. Vad givaren i realiteten betalat är ointressant.

Det är aldrig tillåtet att ta emot en gåva i form av kontanter.

Om någon vill överlämna en gåva måste gällande regler om mutor och kravet på opartiskhet och neutralitet beaktas. Om avsikten med gåvan kan misstänkas vara att bli mer välvilligt behandlad i något sammanhang är det fråga om en muta. Gåvan får då inte tas emot.

För att undvika att göra sig skyldig till mutbrott måste den förtroendevalde/anställda aktivt tacka nej till gåvan/förmånen. Det skickar tydliga signaler om kommunens och de förtroendevaldas/anställdas inställning i frågan samtidigt som det därmed minskar mängden av liknande framtida erbjudanden. En givare kan ibland uppfatta det som oartigt att inte ta emot en gåva. En sådan reaktion får dock inte påverka ställningstagandet. Hänvisa gärna till dessa anvisningar som förklaring.

I kommunen finns anställda och förtroendevalda som kan betraktas som särskilt integritetskänsliga. Dessa bör i princip inte ta emot några gåvor alls. Exempel på sådana är de som beslutar om eller verkställer upphandling och inköp, socialtjänstpersonal och de som sysslar med myndighetsutövning (det är t.ex. inspektion, tillståndsgivning).

Vad gäller personal inom socialtjänsten finns också särskilda riktlinjer i socialstyrelsens skrift ”Om gåvor och testamente”¹. Det är viktigt att vårdtagare inte får intryck av att det krävs gåvor till personalen för att få den vård man är berättigad till.

4. Vad kan vara en muta?

En muta är något som normalt är attraktivt för mottagaren t.ex. kontanter, presentkort, varor, rabatter, restaurang- eller teaterbesök, hockeybiljetter, lån, borgen, testamentariska förordnanden, efterskänkande av skulder, subventionerad eller gratis hyra, resor eller green-fee-avgifter. En muta kan också vara sidoleveranser av varor och tjänster från en leverantör eller att få en tjänst utförd, t.ex. reparation av huset eller bilen.

Gåvor/förmåner

Exempel på gåvor/förmåner som ibland erbjuds förtroendevalda/anställda:

- *studieresor, studiebesök och konferenser där någon annan än kommunen står för hela eller delar av kostnaden*
Grundregeln är att kommunen bekostar studieresor etc som är till nytta för tjänsten/-uppdraget. Om någon utomstående bjuder in till gratis eller subventionerade kurser, konferenser, studieresor eller seminarier gäller följande: Erbjudandet ska vara riktat till arbetsgivaren som bedömer om studieresan/konferensen är ett naturligt och nyttigt led i utövandet av den kommunala befattningen eller uppdraget. Det är också arbetsgivaren som väljer ut vilka arbetstagare/uppdragstagare som ska delta. Motala kommuns policy är att rekreations- eller nöjesinslag inte alls får förekomma.

För hälso- och sjukvårdspersonal finns särskilda överenskommelser mellan Sveriges Kommuner och Landsting och dels läkemedelsföretag², dels medicintekniska företag³ om hur utbildning m.m. ska organiseras och betalas. Dessa överenskommelser ska följas endast i den mån de är mer restriktiva än kommunens egna regler.
- *rabatter som inte officiellt erbjuds alla kommunanställda*
är det inte tillåtet att ta emot. Normalt kanaliseras dock sådana erbjudanden via personalklubben som alla anställda i kommunen har möjlighet att delta i och då får de tas emot. Bonuserbjudanden, t.ex. flygbonuspoäng för flygresor, ska bara användas i tjänsten.
- *arbetslunch eller annan måltid*
I anknytning till möten som är en del i ett pågående samarbete är det tillåtet att vid enstaka tillfälle låta samarbetspartner/leverantör svara för hela eller del av kostnaden för en enklare måltid. Måltiden får inte vara det primära med sammankomsten. Man ska vara försiktig vid ofta återkommande representation mot en och samma person eller grupper av personer. Om anhörig är medbjuden är det en otillåten förmån.

Checklista

Sveriges kommuner och landsting har utarbetat en vägledning för kommunerna om mutor och jäv⁴.

I den redovisas följande kontrollfrågor som en hjälp för den enskilde att ta ställning till om ett erbjudande kan accepteras eller inte.

- Är detta en förmån och varför erbjuds den mig ?
- Finns det en koppling mellan förmånen och min tjänsteutövning ?
- Hur är förmånen beskaffad och vad är den värd ?
- Vilket inflytande har jag på min arbetsgivares/uppdragsgivares relation med den som erbjuder gåvan/förmånen ?

5. Vad ska ske vid mutbrott eller misstanke om sådant?

En anställd som får ett erbjudande om en otillbörlig förmån eller gåva ska tacka nej till erbjudandet samt informera sin närmaste chef om det inträffade.

Om någon misstänker att någon annan har fått eller blivit erbjuden en otillbörlig förmån eller gåva ska också detta meddelas närmaste chef eller annan lämplig överordnad.

Den chef som tagit emot anmälan ska, om den preliminära bedömningen är att gåvan/-förmånen är otillbörlig, kontakta kommunens jurist som bedömer om polisanmälan ska göras.

En förtroendevärd som fått erbjudande om en otillbörlig förmån eller gåva ska tacka nej till erbjudandet samt kontakta kommunens jurist som avgör om polisanmälan ska göras.

Se också kommunens gemensamma anvisningar om oegentligheter i verksamheten.

Hänvisningar:

¹ www.socialstyrelsen.se/publikationer1998/1998-0-31

² www.skl.se/vi_arbetar_med/halsaochvard/lakemedel/samverkansregler/reviderad_overenskommelse

³ www.skl.se/vi_arbetar_med/juridik/lfu/avtal_overenskommelser_lfu

⁴ www.skl.se/vi_arbetar_med/demos/revision/korruption